İDARE HANE
İzmir Türk Ocağı
dairei mahsusa

FİKİRLER

ABUNÂ
Seneliği «24» nusha itibariyle «300» kuruştur

Cilt: 2 — 15 Şubat 1929 — Sayı: 33

MUSAHABE

(Faal Terbiye) ne değildir?

«Faal terbiye»nin ne olduğunu anlatmağa çalışıyorlar, ben ne olmadığını göstermeye çalışacağım:

1— «Faal terbiye» fikrinde ki «faaliyet» alelâde, gelişigüzel bir faaliyet değildir. Deli de faaldir! fakat bu faaliyetinin beşeri olarak hiç bir kıymeti yoktur. Mevzubahs olan faaliyet delice bir faaliyet değil, akıllıca yani müstahsil bir faaliyettir.

2— «Faal terbiye» fikrinde ki «faaliyet» yalnız adalı faaliyet değil, şuurlu olmak şartiyle her nevi faaliyettir. Amele en ziyade bedenle çalışır, faaldır, fakat mühendis yahut mimar bedenle pek az çalışır, halbuki daha çok faaldir. Çünkü şuurlu faaliyeti ameleden çok fazladır. Çünkü düşünmek de hareketetmek gibi faaliyetin bir şeklidir.

3— Faaliyetin yükseği alçağı olamaz. İşin, çalışmanın adisi kibarı olamaz. Her faaliyet ayni derecede makbul ve muhteremdir. Elverirki faaliyet şuurlu olsun. Onun için bir hendese mes'elesini düşünmek ile bir bahçenin tanzimini düşünmek arasında hiç bir sınıf ve imtiyaz farkı yoktur. En «adi» bir iş en «kibar» bir fikir istiyebilir.

4— Faaliyetler arasında şeref farkı yoktur ama nevi ve derece farkı vardır. Bir binayı görmek bir faaliyettir. Fakat bir bina yapmak daha büyük bir faaliyettir. Hele bir bina projesi vücuda getirmek, bu daha büyük bir faaliyettir. O halde faaliyetimiz yaratıcılığa doğru gittikçe daha şiddetli oluyor, ve daha çok ehemmiyet kazanıyor.

Darülfünun Müderrislerinden:
İSMAİL HAKKI

Profesör Ferrierin İzmir Konferansları: 3

İNZİBAT

Hanımlar, Beyler!

Bu gün İNZIBAT üzerine konuşalım. Bu kelimenin manası Hürriyet ve Vesayet mefhumlarına temas etmektedir. Hürriyetsiz bir vesayet ve velayet esaretten başka bir şey değildir. Lâkin frensiz ve gemsiz yani velayetsiz bir hürriyet te, en nihayet anarşi olur. Bu inzibat mes'elesi bugün yalnız mektep işi değil cemiyetin her safhasına ait bir iştirde.... Şimdi bazı memleketlerde fazla vesayet ve sülta var; kâfi miktarda hüriyet yok. Diğer bazı memleketlerde de fazla miktarda zâhiri hürriyet var. Fakat Velayet-Otorité ye hürmet hissi olmadığından o memleketlerde hakiki terakki yok. Eğer yarının cemiyetlerini bu günün çocukları teşkil edeceklerse, bunların bu gün mekteplerde Velayet ve Hürriyet mefhumlarını çok iyi öğrenmeleri icap eder İnzibat: melikeler arasındaki ahenkten doğar. Bir şahsın his, zekâ ve iradesi arasında ahenk var-

sa o şahıs inzibata tabi bir surette mütemayildir . Tıpkı bunun gibi bir cemiyetin fertleri müşterek hislere malik iseler, mütesaniden çalışma gayesine müteveccih müşterek bir zihniyet varsa, o cemiyette inzibat vardır.Kavgalar, istipdat, kavilerin zaifleri ezmesi inzibatsızlığın ve intizamsızlığın hüküm sürdüğü yerlerdedir. Hassas kimseler, güzelliği ne kadar çok seviyorlarsa çirkinlikten okadar fazla muztarip olurlar. Ahenge nekadar ziyade müştak iseler, ahenksizlikten o kadar fazla iztirap duyarlar . Ahenk, ancak zıddı olan ahenksizlikle hissolunur . Bu hali derunu ahenksizlik içinde olanlarda görebiliriz.

Meselâ ekseriya biraz mariz çocuklarda olduğu gibi ki bunlar kendilerine sahip olabilmek kudretini elde ettikten ve irade kuvvetlerini bir noktada temerküz ettirebildikten sonra en kuvvetli ahlâkî şahsiyetler olabilirler. Fakat şüphesiz her vakıt böyle olmaz . Ekseriya çok güç mücadele kavileri daha kavi daha recülî yaparsada zaifleri büsbütün ezer. Bazen de bir cemiyet görülürki, bunda çocuklar ve yetişkinler muvazenelidirler . Fakat ceht ve mesai noksanı sebebiyle, pek degersiz kalırlar ve hallerinden memnundurlar.

Hürriyet ve velayet üzerine son zamanlarda epice münakaşalar yapıldı. Cenorada Jan Jak Ruso enstitüsünde biz bu mes'elenin tecrübî ve fennî bir hal suretini bulmağa çalıştık . Bu bapta iki tarafın yani hürriyet ve velayet ifratçılarının hücumlarına maruz kaldık . Bununla beraber Ruso enstitüsüne merbut olan küçükler evi adındaki mektebi görenler bilirlerki , orada hür inzibat hüküm sürmektedir, ki buna (İnzibatlaştırılmış Hüriyet) denilebilir.Bu hürriyetin mevcut olduğu yerde filhakika bazen zahirî bir intizamsızlık veya şamata görülebilir. Lâkin eğer her çocuk çalışıyorsa ve hepsinin düşünce ve hareketleri terakki tevlit ediyorsa, onun hiç ehemmiyeti yoktur.

1926 da Romada toplanan beynelmilel terbiyei ahlâkiye kongrasında, bu mes'ele hararetle münakaşa edildi

927 de Lokarnoda toplanan yeni terbiye kongrasında da münakaşa edilerek bunun hülasasını Pariste çikan (Pour l'ère nouvelle) mecmuamın Lokarno kongrasına tahsis edilen numarasında neşretttim. Her iki cenahın ifratçıları da yavaş yavaş bize hak vermeğe başladılar. Ahiren Almanyada toplanan Tedrisat kograsında bir sosyalist:« eski sistem, velayetini zorla kabul ettirmek istiyordu . Yenisinde ise kuvvetli bir aksülamel husule gelerek çocuğa hurriyet bir az çokça verildi.»dedi.

İstikbal , tesanüdün ve gönül arzusiyle olan inzibatındır.Bu mes'eleye dair bazı eserler de zikredelim:(Kerschensteyner)in 1922 Cinevre kongrasına verdiği rapor ki, bilâhare kitap olarak çikmıştır: (Autonomie des écoliers) kitabımda ben noktai azimet olarak bizzat çocuğu aldım. Sokaklarda oynıyan çocuk guruplarını tetkik ile neticeyi yazdım : Belçika psikologlarından(Varendonck)ın çocuk gurupları üzerinde yaptığı müşahedelerle genç şeflerin psikolojisine ait tetkikatını zikrettim:Daha sonra temamen hür bırakılmış çocuk gurubuna ait müşahedelerde derecettim:Bu bapta dikkata şayan bir etüt te İngilterede (Homer Lan)ın Selef-government usuliyle idare ettiği çocuk ve yetişkinleri muhtevi cezalılar müessesesinde tecrübedir: İfrat derecede hurriyet olmakla hiç bir muvaffakiyet elde edilmiyecek zann olunan yerlerde Self-government sayesinde pek mükemmel neticeler elde edilmiştir. Yeni mekteplerin hemen hepsi bu usulü tatbik etmektedir.Bu usulün fayde ve mahzurlarını zikrettikten sonra resmî mekteplerde bunun ne suretle tatbik edilebileceğini kitabımda beyan ettim ki hülasası şöyledir: Muvaffakiyet görldükçe tedricen hurriyet vermek ve genişletmek. mes'elenin ehemmiyetini anliyabilmek için inzibatın yeni ve eski her iki manasını anlamak lâzımgelir . Eski inzibatın gayesi : sınıfta sükûtu temin etmekti : Yenisinin gayesi: çocuğun terekkisini temin etmektir: Eski mektepte işin yeknasaklığından ve zorla çalıştırmak istenmesinden can sıkıntısı doğuruyordu :

Mesai usulü, çocuğun ihtiyaçlarına tevafuk etmiyordu : Bunun tabii neticesi olmak üzre, profesör Klaparedin tabiriyle müdafai aksülameli husule geliyordu: Bu suretle meydana gelen karışıklığada inzibatsızlık deniliyordu : Bu inzibatsızlığı izale için daha şedit tedbirlere müracaat mecburiyetinde kalıyordu : Bu hal karşısında talebe, muallime karşı cephe alıyordu ve bir defa bu cephe tecssüs ettikten sonrada şu iki şeyden birine müncer oluyordu: ya muallim galip gelerek, çocuklar kendi kendilerini idare kabiliyetini kaybediyorlar ve muti ve münkat bir esir oluyorlar, yahut isyan çıkıyor. Bir yerde inzibatsızlık görünce, bunun sebeplerini de aramalıyız sebepler dörttür :

1— Mariz çocuklarda asabî muvazenesizlik :

2— Bu asabi hastalığın sebebi ya irsi bir şeydir, ya hatalı bir aile rejimidir, yahut fakir muhitlerde gıda noksanlığıdır .

2— pek şedit bir mesai sistemidir ki : bunda çocuklar hep birden isyan ederler . Bir çok memleketlerde proğramlar o kadar yüklü ki bunun altında çocuklar ezilir. Bu hal karşısında isyan hemen hemen gayri kabili içtinap bir şeydir .

3— Muhtelif yaşlarda nasıl bir inzibat usulü takip edilmesi lâzım geldiğini bilmemek.

4—Muallimin seciyesi . Eğer muallim kendisi müvazenesiz ise, sınıfta inzibatsızlık hüküm sürmeğe başlar . Şimdi muhtelif yaşlara mahsus inzibat vasıtalarını izah edelim : yedi yaşına kadar müterafikan takip edilecek iki usul var . Sıhhî bir muhiti istedikleri gibi hareket ve eyi itiyatlar tesis etmek. Küçük çocuklara itiyat kespettirmek hususunda, hayvanların tedribi yakın bir usul takip edilebilir. Hayvan tedrıbi mütehassısı doktor(Hachet Souplet) itiyatların teşekkülü kanununu göstermiştir . Bu kanun bir şema ile gösterilebilir. Her gün ayni saatta bir gurup faaliyet tekrar edilirse çocuk onu itiyat edinir. İlk faaliyetlere diğer başka faaliyetler dahi ilâve edilirse bunlar da. itiyat halini alıyor ve bu suretle hayvanlarda olduğu gibi çocuklarda da itiyat silsileleri teşekkül ediyor. Eğer küçük bir çocuk,yemeği mütaakip banyosunu alıyorsa sonra yatırılıyorsa bunlar onda bir itiyat mecmuası halini alacaktır. Muntazam bir hayatın , hazmı , uykuyu , ve alelûmum sıhhatı temin ettiği görülmektedir. Sekizden ondört yaşına kadar taklidî insiyakı hakimdir . Bu devrede mühim olan yalnız ferdî itiyatlar değil aile ve mektebe ait itiyatlar da mühimdir . Çocuk bu yaşlarda başkalarının işlerini taklit etmeği ve başkalariyle beraber çalışmağı sever . Bu yaşlarda çocuk, kezalik bir guruba mensup olmak hissini duyar ve mensubiyetiyle iftihar eder. Eğer bu gurup mektep haricinde bir gurup ise : çocuk ona hiç bir suretle ihanet etmiyor . Belki o gurup yolunda fedakârlıkta bulunıyor .

Mekteplerde muallim ile çocuklar arasında sevgi rabıtası varsa, bu iftiharı o zaman da duyarlar . Fakat bu sevgi rabıtasının çocukların hepsinde mevcut olmıyacağını da zikredelim. Bazıları egoizimden bir hatve bile ileri gidemezler ve bunlar yalnız kendilerini düşünürler . Bu egoistlerin yola gelmesi, ya muallim korkusundan, yahut teşkilâtlı arkadaşlar korkusundandır . 14 yaşından 17 yaşına kadar bülûğ çağıdır . Bu çagda endividualizmin bir safhası müşahede olunur ki : gurup sevki tabiisiyle zıttı. Bu zıttiyet bazan,-idare sisteminin

YALNIZLIK

Geçen akşamlar gibi bu akşam da yalnız,
Bu akşamda gölgemle bir yolda arkadaşım,
Söyle, nasıl yanmasın benim bu dertli başım,
Geçen akşamlar gibi bu akşam da yalnız !

Bu akşam da ışıklar yandı karşı dağlarda,
Bu akşam da bekledim ne gelen var. ne giden;
Bir gönül taşıdığı nihayetsiz sevgiden
Yuvasını bulamaz biteviye ağlarda !..

Bu akşam da ufuklar benimle bir inledi,
Bu akşam da yolumda ne bir ses, nede bir iz;
Sonu gelmez dertlerin aşınası gibiyiz,
Ben sahili dinledim, sahil beni dinledi !..

Karşıyaka **RİFAT NECDET**

pek şedit ve ezici olduğu zamanlarda,-isyana kadar varabilir. Hayatın bu nazik devresinde eğer şiddet istimal edilecek olursa ya anarşiye müncer olur; yahutta baliğlerin idaresi mahvedilerek, esir vaziyetine düşürülmüş olurlar.

Baliğlerin hepsi, isyan bayrağı açmıyacağı gibi, çoğu da taklitçilikten ileri geçemez. Diğer bir çoğu da bütün hayatları müddetince egoist olarak kalırlar.

Üst tip insan olan (hadsi-ferdiyetçi) tipe kadar yükselebilen baliğler,(gönül rizasiyle inzibat)usuliyle idare edilmelidir. Bunlara bir takım mes'uliyetler verilebilir ve kendilerine itimat edilebilir. En üst tip olan ve bu sebeple pek nadir olan (aklî) tiplere ise, bunların yalnız akıl ve muhakemelerine hitap etmek kâfi gelir. Mektepte inzibatı temin edecek vasıtalar müteneyyidir:

1— Gurup oyunları ve sporları, dağ gezmeleri izcilerin yaptığı gibi açık havada kamp hayatı, bunlar hep teavünü ve (gönül rizasiyle inzibat)ı temin ederler. Teavün hissini terbiye için mektepte büyük çocuklar, küçüklere oyuncaklar ve ya ders malzemesi yapıverebilirler de. Bu sabah İzmir pedagoji müzesinde büyüklerin küçükler için yaptıkları oyuncakları gördüm. Bazı mekteplerde bir büyük çocuğa, bir küçüğü gözetmek ona abla ve ağabey olmak usulü de tecrübe edilmiştir. Fransada bir öksüz yurdunda mösyö(Robin) talebeden küçük anneler, babalar usulünü tatbik etti. Bu usul hem küçükler için eyi, hem de büyüklerin mes'uliyet hissini inkişaf ettirmesi itibariyle büyükler için eyi. Mektep haricinde hizmet fırsatları da ihzar edilir. Pariste ve diğer bazı memleketlerde gurup gurup çocuklar fakirlere biraz iş göruveriyorlar. Bazı yeni mektepler, talebesini zıraat işlerinde köylere yardıma gönderiyorlar..

Bazı memleketler - mesela Bulgaristan-sonede bir hafta iç ders okutmıyarak, çocukları, mektep binasını, avlısını, mektebe giden yolları, umumî meydanları temizletiyor.Sınıflarını süsliyorlar.Avlıya veya sair yerlere ağaç dikiyorlar, yollara döşemeler ve kaldırımlar yapıyorlar. Çocukların mektepleri için bizzat çalışmaları onları mekteplerine daha ziyade bağlıyor. Bu bapta kalfa usulü de iyidir. En ince teferrüatına kadar,Pestaloji bu kalfa usuliyle tedrisatı tanzim etmişti. Fakat bu usul, yalnız iktisat ve tasarruf endişesiyle tatbik edilince o zaman pek fena neticelere varıldı. Tehlike şuradadır: Kalfalar yanlış öğretiyorlar. Amerikanın Vinetka şehrinde çocuklar küçük kitaplardan bir birlerini dinleyiveriyorlar. İşte bunlar bilvasıta olan yollardır. Şimdi biraz da yeni mekteplerin tecrübelerinden bahsedeyim. İlk günlerinden itibaren yeni mekteplerin bu inzibat mes'elesiyle meşgul olmuşlardır. İngilterede (Reddi) iki türlü mücazat tatbik eder.

Biri bati çocuklara mahsustur ki onları tahrik edecek tarzdadır. Diğeri pek hareketli çocuklara ait ki onları teskin edecek surettedir. En tabii mücazat, eyi yapılmamış bir işi tekrar yaptırmak ve yahut serbest saatlarında çalıştırmaktır. Almanyada Lietz, beş yüz metrelik bir mesafede çocuğu gidip gelme koşturuyor. Yahut muayyen bir zaman tulumbadan su çektiriyor. Glarissig yeni mektebinde ten'ei çocuk sabahleyin kalkma çanını çalmağa mecbur ediliyor. Bedels, yeni mektebinde pek bati geyinen bir çocuğu, müdür kendi huzurunda üç defa soyundurup geydirtiyor. Bunlar bu bapta yapılmış bazı tecrübelerdir. İntizamı temin için talebeden müteşekkil bir komitanın çalışması daha eyidir. Yeni mektepler, mücazat hususunda menfi usulü tatbik ederler:

A: Ceza yapılan kabahat ile doğrudan doğruya münasebettar olmak.

B: Cezanın hedefi, çocuğun yapmadığı ve ya fena yaptığı vazifeyi yaptırmaktır.

C: Büyük sirkat ve yalancılık gibi kabahatlar için yasada bir madde yoktur. Yalnız kabahatlının hürmet ettiği bir adam ona nasihat eder. Yeni mektepler mükâfat hususunda müspet usulü tatbik ederler:

A: Mükâfat, çocuğun yaratıcılık kabiliyetini artıracak tarzda olacaktır. Mesela tabiat tetkikinde, büyük muvaffakiyet gösteren çocuğa, bu baptaki kudretini artıracak bir şey vermek gibi.

B: Mükâfat, yalnız serbest mesai neticesinde olan şeylere verilir.Bu suretle fikri teşebbüs teşvik edilmiş olur.

C:Rekabet üzerine müeesses mükâfat verilemez. Yeni mekteplerde self-government kendi kendini idare usulü caridir. İçtimaî işler çocuklar arasında taksim edilir:

A — Mektebin her şeyinin eyi gitmesi için her çocuğun gayret etmesi.

B— Teavün ve tesanüdü öğrenmek.

C— En kabiliyetli olanları şef olarak seçmek.

Self-government usulünde bunlar esastır. İngilterede Bedales, yeni mektebinde mektebin yetmiş seksen kadar işi çocuklar arasında taksim edilmiştir, sıra ile yaparlar. Bazı işler vardırki, yalnız şefler tarafından deruhte edilir. Çocuklar yetişkin bir adama değil, aralarındaki şefe daha iyi itaat ederler. Şefler de bu suretle mes'uliyet deruhte etmeği öğrenirler. Eğer bir çocuk kendi hakkında verilen bir kararın indî olduğuna hükmederse onu kabul etmez. Hem de bunu büyük insanların bir zulmü,bir kaprisi olmak üzre telekki eder. Fakat verilen kararın makul olduğunu sezerse, o zaman ekserya itaat eder. Bilhassa bütün arkadaşlarının ve şeflerin de kabul ve ifaat ettiklerini görünce daha kolaylıkla münkat olur. Bazı yeni mekteplerde mektep cumhuriyeti teşkil edilmiştir. Almanyada doktor Geheibin Odenvaldaki mektebi böyledir. Fakat şunu da ilâve edelim ki mektep cumhuriyeti usulü (faaliyet üzerine müesses mektep) ve muhtelit terbiye usulleri de beraber olunca eyi olur. Bu üç esas, bir birlerinin mütemmimi dirler. Burada Dalton pilânı usulü tatbik edilmekte olup, bir ay her sabah öyleye kadar, yalnız iki dürlü dersle uğraşılmaktadır. Çocuğu zorla çalıştırmak usulünden vazgeçilmesini söylemiştim. Ahlâkta böyledir. Her hangi bir his, bir düsturü ahlâkî hariçten zorla sokulmaz. Bu suretle Self-government yapılamaz. Pariste bir çok mekteplere hariçten büyük insanların yaptığı teşkilatı esasiye teklif edilmek suretiyle Self-government usulü yapıyoruz zannediyordu. O suretle ki hiç münasip olmıyan çocuklar bile sıra ile olsun, diye şef yapıldı. Bu şerait altında muvaffak olunamıyacağı bedihi idi. Bunlara rağmen bazı mekteplerde yine eyi neticeler elde edildiyse,bunu ben Self-government usulünün mükemmelliğine veririm. Basit işlere dair nizamname ve yasayı çocukların kendileri tanzim etmelidirler.Eyi bir muallim, bilhassa on üç, on dört yaşlarından itibaren olan talebesi arasında mahkeme teşkilâtı yapabilir. Önceden nizamname tesbit etmemelidir. Bu baptaki şarait çocuklara ve muallimin kendisine tabidir.

Self-government usulünün faydaları nelerdir? Evvela muallim jandarmalık vazifesinden kurtulur. Tedrisatla ve çocukların her birini daha derin tanımakla daha ziyade meşgul olabilir. Çocuk için eyiliği de arkadaşları arasında kendi kendini idare etmeği öğrenir.

Eğer çocuk, egoizmden çıkarak tesanüde varacaksa bu iş için arkadaşlariyle bir çok mücadelelere göğüs germek mecburiyetindedir.Devlet içinde eyiliği vardır: İçtimaî nizamın zaruretini anlıyan yatandaşlar, ancak bu usul ile hazırlanabilir. Görüyorsunuz ki inzibatın iki cephesi vardır:

İstenilmiyen şeyi yapmamak' eyi olan şeyi yapmak.

Cemiyetin sinesinde, bunları mümarese ettirecek iki amil mevcuttur:

1 — İradenin muvazenesi için uğraşmak. Kaprislere karşı durmak ve azmin dağılmamasına çalışmak.

2 — Aklın ahengini temin için çalışmak. Batıl şeylere yanlışlıklara karşı durmak. Hislerin ahengini temine çalışmak. Budalaca kinlere, vatandaşlar arasına nifak saçan şeylere karşı mücadele etmek.

Hülasa: ferdde olduğu gibi cemiyette de inzibat demek, ahenk demektir.

M. Rahmi

AKŞAMLAR TEKİN DEĞİLDİR

Dinle yolcu, bu ses, onun sesidir,
Sinsi adımlarla akşam yürüyor...
Sanma ki rüzgârın titremesidir:
O, ıssız yollarda etek sürüyor.

Kaç, seni sarmasın esmer kolları,
Busesi hüzündür, ruhu elemdir,
Sessizce gezerek tozlu yolları
Bu, onun şikârlar seçtiği demdir.

Bak, şimdi, bu muzlim afet önünde
Her şeyde bedbeniz kül oldu bitti,
Ardına bakınca meraklı gün de
Sihrine çarpılıp can verdi gitti.

NECMETTİN HALİL

Yeni Mekteplerde Zihin Terbiyesi

MESAİ USÜLLERİ
— 5 —

1 — Seyahatlar .

Yeni mekteplerde tetkik ve tetebbu maksadile yapılan en çok şeylerden biri de müzelerin, abidelerin, çifliklerin pazarların, mağazaların, umumî mesaî müesseselerinin.. ziyaretleridir. Bu nevi faaliyetin temin ettiği büyük istifadeleri burada tekrarlamak lüzumsuzdur. biz yeni mektep talebelerinden birinin kendi mecmualarında (bir seyahat hazırlığı) unvanile yazdığı makaleyi tercümeederek bu hususda bir fikir vermeğe çalışacağız .

Bir Seyahat hazırlığı

Son tedris devresinde dağlara, nehirlere dair öğrendiğimiz şeyleri yerinde tetkik etmek maksadiyle coğrafi bir seyahat tertip etmek isiyorduk. öğrenilen şeyleri yalnız anlamak, münakaşa etmek, hatırda tutmak kâfi değil, belki bunları mümkün olduğu kadar bizzat yerlerinde tetkik etmek lâzımdır.

İsviçreye, Norveçe, Amerikaya gitmek; buzlu havaliye müşkil seferler tertip etmek mümkün olmadığından buralara dair coğrafi bilgilerimizi fotograflar üzerinde teemmül ve takip etmekten başka çare yoktu. Fakat hiç olmazsa mümkün olduğu kadar seyahatlar tertip ederek vatanımız olan Belçikanın dağlarını, ovalarını, nehirlerini, muhtelif manzaralı vadilerini , menşei arz olan sanayiini görmeğe karar verdik . Ben , arkadaşlarım tarafından seyahat hazırlığını ikmale memur edildim. Şubat bidayetinde başlamak ve her biri beşer gün devam etmek üzre seyahatımızı ikiye ayırdık. İki seyahat ta şümendüferle yapılacagtı. Bu ana kadar elde ettiğim malûmata göre tetkitk faaliyetimizin merkezi (Ayvaille) ve (Remouchamps) bulunmak üzre (Ambelev) ve (ourthe) havalisi olacaktı . bu sefer, bilhassa dağları, nehirleri, çağlayanları, şelâleleri , çağlayanları, menbaları, uçurumları, taşocaklarını görmeğe inhisar edecekti. Be'ki bunun için (Hautes Fagnes) ve (Baraque Michel) ile (Heron) ya kadar gidecek , böylece iki (ourthe) nehirlerinin birleştiği noktaya kadar ilerileyecektik . İhtimal (Flandres) havalisine kadar giderek burada seyri sefaine müsait sakin cereyanlı nehirlerle, sel akışlı ve seri cereyanlı oldukları için bu kabiliyeti haiz olmayan ırmakları görebilecektik .

İkinci seyahatımız kömür, kurşun, demir, tutya, porfir, mermer, kumlutaş, kireç ocaklarını ; cam , fayans , vazo , çini plak, tuğla imalâtını, büyük demir sanayiini bilhassa kesafet peyda ittiği muhitlerde görmeğe inhisar edecekti . kaba taslak maksadımız bundan ibaretti .

Böyle bir seferin icabatını lâyikile hazırlamak uzun bir iştir. bazen bunun için iki ay çalışmak icap eder. Görülmesi lâzım şeylerle böyle olmayanları daha evel ivice tayin etmeden yalnız yıldızlara bakarak yola çıkmakla seyahat mı olur? Daha evel mevzua tealluk eden bütün kitapları okuyarak lâzım malûmat ile mücehhez olmak , hatta bu notlara sizin denebilecek bir fikir ilâve etmek lâzımdır . Ancak bu işi bitirdikten sonrdır ki proje makamına kaim olabilecek bir tomar vesaika malik oluruz. Bu vesikalar içinden en esaslı fikirleri ayırmak lâzımdır. Vakit ziyama, lüzumsuz yer değiştirmelerine mani olmak için görülecek şeyleri memleketin iki niyayet üç noktasında mümkün olduğu kadar tayin ettikten sonra mütebakı kısımları tay etmek icap eder .

Bunu müteakip seyahatın meb'de ve nihayet tarihlerini, konaklama, gıda vesaiti, nakliye mes'elelerini, muhtelif ziyaretler için müsaade istihsali gibi lüzumlu teferruatı tesbit etmek işi kalır . Son iş, bütün bu tafsilat hakkında ,derslerde , mutalaalarda arkadaşları hazırlamağa taalluk ettiği için kolay değildir . Nihayet bir seyahat hazırlığı görülecek havalideki tabiatın güzelliklerini bedii ve menazırı kısımları da ihmal etmemelidir .

İşte bir tetkik seyatının nasıl hazırlanacağına dair anahatlar ...

Yeni mekteplerde seyahatlarım prensip ve vakıalarını birkaç kelime ile tespit edelim:

1 — Projenin ehemmiyet ve vüs'atine göre sınıf, maddi, manevi malzemesiyle beraber seyahatı tertip ve ihzar etmek vazifesile mükellef bir, iki veya üç talebe memur eder .

2— Tertip , ihzar işleri şunlardan ibarettir :

A— Seyahat , teferruatın hazırlama vazifesini alan çocukların mevzua dair lüzumlu mutaleaları yapıp, not almaları. Bu iş vazife alan çocukların (Ferdi) mesaisile temin edilir .

B— Bu vesikaların tasnifi, esaslı fikirlerin teharrisi, lüzumsuz kısımların ihracı, müşahede ve ziyaret edilecek şeylerin mahallerinin iki üç noktada tayini . Bu iş seyahat komisyonunun (Müşterek say) i ile tanzim edilir .

C— Bu tarzda ihzar edilen mesai neticesi her talebenin şahsi fikrini söyleyebilmesi için sınıf hey'eti umumiyesinin takdirine arz edilir .

Bu projeler ekseriya çok istifadeli münakaşalara sebebiyet verir. Seyahat hazırlığı komisyonunun kraat veküçük musahabelerle arkadaşlarını görülecek şeylere hazırlamaları için bu içtimaları başka içtimalar takip eder .

D— Seyahatlarda daima nazım ve mürettip vaziyette kalan , mütemmim malûmat toplamakla mükellef olan talebedir. Sanki bunlar , müşterek yolu aydınlatan küçük rehberler, kendilerinden büyük hocalarına istinat ederek vazifalerini mükemmelen ifa eden küçük profesörlerdir .

E— Seyahatın tertibatı maddiyesi ; hareket, imtidat saat ve tarihlerinin tayini, konaklama ; geceleme , yemek , şümendüfer bileti, ziyaret müsadesi istihsali, masraf hisabının tutulması gibi birçok mes'uliyetleri ihtiva eder . Kasa hesabını tutanda yine talebedir .

F— Seyahatlar olup bittikten sonrada mesai nihayet bulmuş olmaz. Bunun da mantıkî bir mabadı vardırki zikre değer. her seyahatı müteakip talebe arkadaşlarının , ebeveylerinin, dostlarının huzurunde, görülen şeylere dair konferans verir . Sınıf ; toplanan vesaik fotoğraf kartpostal , basma resim, not vesaire ile bir sergi vücüde getirmek için uğraşacak mes'ulleri intihap eder. Bu son iş mesaimizin neticesini gösteren canlı bir tablodur . (Seyahat hazırlığı) mekalesinin sonu işte bu fealiyetleri gösteriyor :

«Arkadaşlarımız tarafından ebeveyinlerden mürekkep bir samiin kitlesine kablettarih edvara ait bir konferans verildikten sonra talebe tarafından vücüde getirilmiş ve münhasıran kablettarih devirleri ifade eden bir sergi açtık. İki gün müddetle kalıp, mukavva, resim salonlarımızın şekli değişti . (Musiki Kursilerini) baştan başa duvarların kenarlarına dizdik. Bunların üzerinde kablettarih insanlrın süknalarına ait ve zemanı vukuları itibariyle tasnif edilmiş bir haylı basma resım , tablo , fotoğraf , alet süs ve ziynet eşyası, silâh nümuneleri vesaire teşhir ettik . salonun diğer kısmında , son seyahatımızda dostlarımızın verdiği , kendimizin topladığımız nebat, hayvan fosillerinden mürekkep diğer bir kolleksiyon teşhir ettik .

Muallimlerimizden biri , kablettarih bir aileyi işleri esnasında gösteren büyük bir tablo vücude getirdi. Bu sergi en kadim zemanlardaki tarihî vak'aları resim ve vasaikle temsil ettiğinden, bize tarih dersleri hakkında en şayanı istifade bilğiler toplamak imkânını verdi .

G— Şimdi bu seyahatlarda muallimini nasıl bir rol ifa ettiğini sormak zemanı gelmiştir . Muallim, seyahatlardan evel taharri ve tevsik mesaisine tevassut eder. Hareket başlayınca , talebenin başlı başına bulamayacakları ve anlayamayacakları malûmat ve tafsilatı verir . Muallim talebenin yapabileceği işi görmez, belki tenvir , tashih ile çocukların mesaisini ikmal eder . Eğer «çocuğu bilgileri, şahsî tecrübelerinin mahsulu olmalıdır.» sözü doğru ise, tedrisatta muallimin rolu ancak (rehber) olmaktan ibaret kalmalıdır .

H— Yeni mekteplerde çocuklara verilen notlar, tavrı hareket cedvelleri, sayin takdiri,

Şimdiye kadar çocuğun nasıl ve hangi prensiplere tabi olarak çalıştığını gördük. Şimdi de yeni mektepte çocuk mesaisinin ne suretle taktir edildiğini izah edeceğiz :

Her üç ay nihayetinde ebeveyne bu müddet zarfındaki çocuk mesaisinin muhassalasını gösteren bir cetvel taktim edilir. Bu cetvellere ders notlarından, bedenî inkişafı gösteren kısımlardan başka; çocuğun elişlerine, zihnî ve ahlâkî kabiliyetlerine , derslerindeki muvaffakiyetlerine, mesai için tahsis edilen saat miktarına , herhangi bir gerilik veya muvaffakıyetin sebeplerine dair «Ruhî muşahedelr » kaydedilir. Çocuk mütemadiyen yakından tetkik ve terassut edilmektedir. Yeni mekteplerde talebe için yüzlerce faaliyet fırsatları temin edildiğinden ve bu muhit; canlı, mütenevvi bir muhit olduğundan çocukların muhtelif temayüllerini keşfetmek en ufak tavurları , alâkaları; itiyatları, tercih hislerini müşahede ve tespit ile çocukların (ruhî portre) lerini kolayca hazırlamak mümkündür .

Talebe adedinin tahdit edilmiş olması da ruhî hususiyetlerin daha kolay kavranmasına yeni talim ve terbiye usullerinin muvaffakıyetle tatbik edi-

mesine yardım eder.

Çocuk için nasıl bir istikbal mütesavver ise mektebi daimi muhiti bu istikbalin ayni olmalıdır. Çocuk, mektepte müstakbel hayatının ayni ile karşılaşmalıdır. Çocuğun tenkit kabiliyetini, hak ve adalet hislerini ikaz ile beraber, çocuğa ef'alinin kontrol edilmesini kabul itiyadını vermek ve onda henüz natemam bir mahlûk olduğu kanaatını uyandırmak için yeni mektepte çocukların mesaisi pek yeni usullerle takdir edilir.

Her devre nihayetinde çocuğun yalnız derslerdeki gayreti değil, hayatı ictimaiye ve ahlakiyesi ile alâkadar her şeyi yoklamaya tabi tutulur. Bu tarzda çocuğun mektep hayatındaki bütün tezahuratı takdir edilmiş olur. Talebenin mektep hayatı umumiyesindeki muvaffakiyeti yalnız muallim tarafından değil, arkadaşları, hatta bizzat kendileri tarafından da bitaraf bir surette yoklanmak mecburiyetindedir.

Verilecek nihai not bütün bu müşahede'erin muhassalasını ifade eden bir rakamdır. Bir çocuğun sayi takdir edilirken başkalariyle değil mahza kendi nefsile, mazideki gayretlerinin muhassalasiyle mukayese edilerek hüküm verilir. Her üç aylık tahsil devresinin son haftası bu yoklamalara hasr edilmiştir.

Mudil ruhi kiymetleri ifadeye kabiliyetli olmamalarına ve yekcihet bulunmalarına rağmen rakamlar; çocukların say derecelerini (iyi, fena, geçebilir) tabirlerinden daha tam bir sıhhatla tayine hizmet ederler.

Muallim ile talebeni say derecesini takdir hususunda nasıl beraberce çalıştıklarını anlatmak için bir misal verelim:

Farzediniz ki sınıftayız. muallim diyor ki:

(—Ne yaptın bakalım, Turğut, çalıştınmı? Geçen derslerine nazaran farkın varmı? Bu seferki gayretini nasıl buluyorsun? Vücuda getirdiğin mesaiyi kaç numaraya lâyık görüyorsun?)

Burada çocuk mesaisini bir rakamla kendisi takdir edecektir. Sonra arkadaşları da bu mesai hakkında bir not takdir etmeğe davet edilecektir. Mütalaasını ve tenkidi fikirlerini dermeyan ettikten sonra muallim, not mes'elesine en sonra vazi yet eder. Bütün bu müşahedelerin vasatisi nihai rakamı ifade eder. tekrar edelim ki bu yoklamalar; intizam, temizlik, arkadaşlıkruhu, ictimai kabiliyet, hulûs ve muhabbet gibi mektepte çocuk hayatının bütün tezahurlarına şamildir. Şimdi böyle bir sistemin ne büyük faydaları olacağını düşünelim. bu sistem, çocuğu kendi ileri geri her haline alâkar eder. Çocuğu kendi zaif noktalarını aramağa, izhar edebildiği cehtlerini bizzat mukayese etmeğe ve nihayet nefsi hakkında bitaraf bir vicdan muhakemesi yapmağa alıştırır. Böylebir hükme bütün sınıf çocuklarını davet etmekten maksat, onlarda hak ve adalet hislerini ikaz etmek, çocuklarda bir kontrol aleti demek olan tenkit kabiliyetini maharetli, ihtiyatkâr, hatırnüvaz olmakla beraber hulûs ve hakikatperverlik hisleri dair sinde kullanmak itiyadını vermek içindir. Talebenin sayi daima bir cehti şahsi iş, bu cehtin sahibinin kendi mesaisi üzerinde hüküm vermeğe davet edilmesi kadar mantıki ve güzel bir şey olabilir mi?

Mektepte böyle bir sistemin bahtiyar neticelerini görmek ne kuvvetverici bir şeydir?

AHMET HIKMET

Dr. (Gustav le bon) dan

Kısa Hakikatlar

Bir arzunun yerine gelmesi, diğer arzuların doğmasına sebep olmasaydı, insanlar, çok kolay mes'ut olurlardı.

Hayatta muvaffakiyet; zekâdan ziyade seciyenin evsafına tabidir. bu esas şahslara olduğu gibi milletlere de tatbik olunabilir.

Bir nutuk, bir şiir, bir san'at eseri; onu yaratmak isteyenin hisslerini ihtiva ederse, şekli ne olursa olsun, güzeldir.

Yanlış fikirler; bazen top ateşlerinden daha öldürücüdür.

Maddi bir kuvvet; fikre hakim olabilir, fakat onu uzun zaman idare edecek kudreti gösteremez.

Halkın hükümleri; hislere istinat eder, akla değil. En cezri ve alimane mantık avamın ruhunda bir hareket uyandıramaz.

Zihni sirayetle doğan bir kanaat, muhakeme ve mantıkla değil, ancak diğer bir sirayetle yıkılabilir.

Hayat yolunda bizi sevkeden ve bazen meş'ur ruhumuzca bile bilinmeyen, gayri meş'ur hisslerimiz; sözlerimizden ziyade hareketlerimizde okunur.

Kemal Turan